

rança (ocasionalment el contrari, *DAG*, § 7); sobretot el primer: «el Sebastià, aneu a saber per quina art del dimoni, quan a la matinada va heure esment de la fugida de la Irene, sortí a cercar-la i, havent-la trobada per terra sense coneixement, la féu seva ... —I encara no el deixaries aquest home? —. ... En Sebastià m'ha dat paraula de casament; jo l'avorreixo i, si tingués mal cor, prou el mataria, però ell diu que no hi va poder fer més· que allò va ésser com un *ram de follia*», Coromines (*Prometeu*, cap. 8, iv, 150; *O C*, 275b12). Ja en tractà bé Spitzer (*Misc Fabra*, 270ss.), i, per llarg, en *Essays in historical Semantics* (N. Y., 1948, 67-133). En resumeix una de les més importants bases originàries Rodrigues Lapa: «nasceu da figuração alegórica medieval, que representava os pecados, as enfermidades e as virtudes como *ramos* d'uma árvore» (*Cantigas d'Escarnho*, p. 471).

Perquè és en el gallego-portuguès d'aquestes *cantigas*, on ens escaiem a trobar-ne els més antics testimonis: «Quem ama Deus, Lourenç', ama verdade! / E farei-ch' entender por què o digo: / ome que entençom ['amorettes, conquista, enamorada'] furt' a seu amigo, / semelha *ramo* de deslealdade» en el segrel gall-port. Joam Soares Coelho, 3.ª quart S. XIII (Car. Michaëlis, *Cantigas da Ama*, *ZRPh* xx, v. 177; Rds Lapa, *o c.*, 238.4); personificant-ho més: «ben hê assy cõmo *rramo* de trahedor, todo home que a sseu señor encobre sua perda ou seu dano, ou o consella mal», *Crón Troyana* en galleg del S. XIII (t, 129). I ha quedat com a portuguès normal, fins avui, *ramo* per 'ram de bogeria' (Figueiredo)

Car també fou comú parlar de *ramo* tractant de traïdors: «El consejo a Dário pesó-l de coraçom. / entendió bien que era *ramo* de trayción / ---» en el lleonès del L. de Alexandre (mj. S. XIII, 1513b), i en occità antic: «--- Cridan e menassan totz tres / —Baron —dis éi— aissò qué és? / Aver-me degrazat desfiat! / çés aissò la gran amistat / que m feratz si reman ab vós? / Aissò és *rams* de trasíós!», *Jaufré*, v. 4688; id. en Peire Cardenal (*Cals aventura*, v. 67). Però en la vella llengua d'oc es troben ja totes les aplicacions: *ram de folia*, *ram d'erguelh*, *d'uretga*, *de feunia*, *de fadeza*, *de joi* (testimonis medievals de tots en el *PSW* VII, 13, n.º 6).

Però certament predominant de molt, entre ells, els de caire pessimista, o pejoratiu, concret o vague: *lo ram del mal* en Peire Bremon Ricas-Novas (ed. Boutière, vi, 7), anàlogament en Elias de Barjols (ed. Stroński, p. 105ss., cf. Appel, *ASNSL* clx, 142) I fou ben bé internacional, o almenys pan-romànic: fr. ant. *ram de folie*, *ramo di pazzia*, cast. *ramo de locura* [1517, Torres Naharro], i encara amb altres aplicacions. *ramo de cisma* en Sánchez de Badajoz (1.ª meitat S. XVI); «la pobreza no es deshonor pero es .. un *ramo* de picardía», Juan Valera (*Las Ilusiones del Dr Faustino*, 101).

En català el tenim ja en Lluïl, per a una santa tendència. «pietat és *ram* de caritat e de necessitat e de humilitat (*Mil Prov*, 442) I, en el mal caire, no ha estat sols la malaltia psíquica sinó accessos patològics

ben físics: per les muntanyes valencianes se sent prou a parlar: «pobre xic ha tengut un *ram* de pulmonia ---», Xodos (1961); i, en les Receptes valencianes de 1466, diagnostica Mestre Joan, any 1466: «Quant la orina --- farà gran scuma e gro<s>sa e alta, és *ram* de postema sanguina ---: és mortal» (*BABL* VII, 328), *rams de mare* 'atacs d'histèria, de matriu' (*Somni de Joan Joan*, 2867). Avui encara en els nostres Pirineus centrals: «*ramo*: comienzo, indicio de alguna enfermedad: un *ramo* de perlesia» (Ballarín, *Dicc. Benasq.*).

Altreament sembla que el sentit del nostre *ram*, a còpia d'ampliar-ne el radi podia tornar-se bastant vague: «en el comienzo quando Dios crió --- la tierra, que todo era aguas --- de aquí se tomó un *rramo* de una pregunta que fazian los omnes, de que nació grand eregía: que demandavan que, pues el cielo nin la tierra non eran fechos ni criados, que estonce qué era Dios o a do estaba?», *Lucidario* alfonsí (ms. S. XIV, *RFE* XXIII, 172.13) En pedestre baixada, referint-se al mendicant: «el pobret qu' en dirà mal / mereix un *ram* de galeras, / el pobret qu'en dirà bé / mereix un fart de costelles», cançó de captaires (MilàF, *Romilo*, 489).

Car sembla que a força de difondre-se'n el radi s'anava tornant més difús; i ja no sempre és fàcil de distingir-lo bé dels parònims, i més aviat homònims que no, però quasi, sinònims, com *rang* i *rem*, veg *DAG*, §2, *AlcM*, § 13 (i § 12, no ententent-ho) Recordem, en efecte, que verament *ram* és 'especialitat professional, social etc.' (*AlcM*, § 12a, b); i el Baró de Maldà usa en aquest sentit el parònim: «los *ranchs* del art de la terra», «pagesos, moços del camp i minyons de aquest *rang*» (*Excurs.*, 116, 147). «La influència que pot tenir en el *ram* de la merceria ---», Russinyol (*Auca del Sr Esteve*, I, § 4, p 35).

DERIV o quasi-deriv.: *Rama* [origens], no és deriv. sinó formació analògica de FOLIA, plural de FOLIUM 'fulla', documentada en totes les llengües romàniques, amb vitalitat més o menys gran: per a aqueixa mena de formacions en què proliferà l'antic plural en -A, veg. Wartburg (*BDC* ix, 151-5), així com el llibre de Rosenblat i l'article de Schneider (*Bol Acad Argent. de Letras*) sobre aquest tema. En basc *errama* 'branca d'arbre', a Alaba (Landucci, S. XVI) i a Biscaia (Mikolleta), enfront del citat *erramu* que només en alguna font basc-francesa té algun cop (Lhande) el mateix sentit (molt més 'llorer', supra); en italià comú *le rama* encara només és el plural de *il ramo* 'la branca', però molts dialectes han fet com el castellà, erigint *rama* (encara més que el català) com el mot bàsic de la llengua: piem., lígur, cal., sic. *la rama* (Rohlf's, *Hist. It. Gramm.* II, 81).

En cat. antic es troba majorment, com avui, amb un valor netament col·lectiu, fent joc i oposició amb els singulars *branca* i *ram*; si bé, pel fet d'estar en plural, la distinció pot dissimular-se: «*rama* o *ramassa*: el conjunt dels branquillons i branques que no arriben a tenir mida de mànec, i que encara sostenen la fulla», car «una branca sola, amb la fulla, també s'anomena *rama*» (*CostManc* I, § 600) i a Menorca «*rama* de ma-